

DOMSTOLENS DOM

den 4 juli 2000 *

I mål C-387/97,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av M. Condou-Durande, rättstjänsten, i egenskap av ombud, delgivningsadress: rättstjänsten, C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

sökande,

med stöd av

Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, företrädd av J.E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, i egenskap av ombud, delgivningsadress: Förenade Kungariket ambassad, 14, boulevard Roosevelt, Luxemburg,

intervenient,

* Rättegångsspråk: grekiska.

mot

Republiken Grekland, företrädd av juridiske rådgivaren A. Samoni-Rantou, särskilda rättstjänsten vid utrikesministeriets avdelning för europeisk rätt, E.-M. Mamouna, föredragande vid samma avdelning, och G. Karipsiadis, tjänsteman med ansvar för vetenskapliga frågor vid samma avdelning, samtliga i egenskap av ombud, delgivningsadress: Greklands ambassad, 117, Val Sainte-Croix, Luxemburg,

svarande,

angående en talan om fastställelse av att Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 171 i EG-fördraget (nu artikel 228 EG), genom att inte ha vidtagit de åtgärder som oundgängligen krävs för att följa domstolens dom av den 7 april 1992 i mål C-45/91, kommissionen mot Grekland (REG 1992, s. I-2509) och, särskilt, genom att fortfarande varken ha upprättat eller genomfört de planer och program som är nödvändiga för att slutligt omhänderta avfall samt giftigt och annat farligt avfall i den berörda regionen utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, samt angående förpliktande för denna medlemsstat att till kommissionen, på kontot "EG:s egna medel", betala vite om 24 600 ecu per dag för varje dag som löper utan att de åtgärder vidtas som är nödvändiga för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland från och med delgivningen av denna dom,

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G. C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward, L. Sevón och R. Schintgen samt domarna P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann, H. Ragnemalm (referent), M. Wathelet och V. Skouris,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att parterna har avgivit muntliga yttranden vid förhandlingen den 29 juni 1999,

och efter att den 28 september 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Europeiska gemenskapernas kommission har genom ansökan, som inkom till domstolens kansli den 14 november 1997, med stöd av artikel 171 i EG-fördraget (nu artikel 228 EG) väckt talan om fastställelse av att Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 171 i EG-fördraget (nu artikel 228 EG), genom att inte ha vidtagit de åtgärder som oundgängligen krävs för att följa domstolens dom av den 7 april 1992 i mål C-45/91, kommissionen mot Grekland (REG 1992, s. I-2509) och, särskilt, genom att fortfarande varken ha upprättat eller genomfört de planer och program som är nödvändiga för att slutligt omhänderta avfall samt giftigt och annat farligt avfall i den berörda regionen utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, samt angående förpliktande för denna medlemsstat att till kommissionen, på kontot "EG:s egna medel", betala vite om 24 600 ecu per dag för varje dag

som löper utan att de åtgärder vidtas som är nödvändiga för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland från och med delgivningen av denna dom.

Gemenskapsrättsliga bestämmelser

- 2 I rådets direktiv 75/442/EEG av den 15 juli 1975 om avfall (EGT L 194, s. 39; svensk specialutgåva, område 15, volym 1, s. 238) och rådets direktiv 78/319/EEG av den 20 mars 1978 om giftigt och annat farligt avfall (EGT L 84, s. 43; svensk specialutgåva, område 15, volym 2, s. 85), i den lydelse som dessa båda direktiv hade vid utgången av den tidsfrist på två månader som fastställts i det motiverade yttrandet som senare ledde till att domstolen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland konstaterade att fördragsbrott skett, föreskrivs en tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftningar beträffande slutligt omhändertagande av vissa typer av avfall. Såsom framgår av tredje övervägandet i ingressen till direktiv 75/442 respektive fjärde övervägandet i direktiv 78/319 syftar dessa direktiv särskilt till att skydda människors hälsa samt miljön mot skadliga effekter som uppkommer i samband med insamling, transport, behandling, förvaring och deponering av avfall.
- 3 För att detta mål skall kunna uppnås ålägger direktiven 75/442 och 78/319 medlemsstaterna att anta vissa bestämmelser och att vidta vissa andra åtgärder.
- 4 Först och främst skall medlemsstaterna enligt artikel 4 i direktiv 75/442 vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att avfall omhändertas slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, och särskilt utan risker för vatten, luft, jord eller växter och djur, utan att medföra olägenheter genom buller eller lukt samt utan att negativt påverka landskapet och områden av särskilt intresse.

- 5 I artikel 5.1 i direktiv 78/319 föreskrivs att medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att giftigt och annat farligt avfall omhändertas slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, och särskilt utan risker för vatten, luft, jord, växter och djur, utan att medföra olägenheter genom buller eller lukt samt utan att negativt påverka landskapet eller områden av särskilt intresse. Enligt artikel 5.2 i detta direktiv skall medlemsstaterna i synnerhet säkerställa att förbud gäller mot att överge giftigt och annat farligt avfall samt mot att släppa ut, deponera eller transportera det utan kontroll eller att skicka det till andra anläggningar, verksamheter eller företag än sådana som avses i artikel 9.1 i samma direktiv.
- 6 I artikel 5 i direktiv 75/442 föreskrivs att medlemsstaterna skall inrätta eller utse en eller flera behöriga myndigheter som skall ansvara för planering, organisation, bemyndigande och övervakning av det slutliga omhändertagandet av avfall inom ett visst område.
- 7 Enligt artikel 6 första stycket i direktiv 75/442 skall de behöriga myndigheter som således inrättats vara skyldiga att så snart som möjligt upprätta en eller flera planer som i första hand skall omfatta typ och kvantitet beträffande det avfall som skall återvinnas eller omhändertas slutligt, allmänna tekniska krav, lämpliga områden för slutligt omhändertagande och speciella åtgärder i fråga om vissa typer av avfall. I artikel 6 andra stycket i detta direktiv föreskrivs att det i planerna exempelvis kan anges de fysiska eller juridiska personer som får sköta det slutliga omhändertagandet av avfall, beräknade kostnader för slutligt omhändertagande samt lämpliga åtgärder för att främja en rationalisering av insamling, sortering och behandling av avfall.
- 8 Enligt artikel 6 i direktiv 78/319 skall medlemsstaterna utse eller inrätta den eller de behöriga myndigheter som inom ett bestämt område skall ansvara för planering, organisation, tillståndsgivning och övervakning av sådan verksamhet som avser slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall.

- 9 I artikel 12.1 första stycket i direktiv 78/319 föreskrivs att de behöriga myndigheterna skall upprätta planer för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall och hålla dem aktuella. Dessa planer skall särskilt omfatta typ och mängd av avfall som skall omhändertas slutligt, metoderna för slutligt omhändertagande, vid behov specialiserade behandlingsanläggningar samt lämpliga platser för slutligt omhändertagande.
- 10 I enlighet med artikel 145 i akten om anslutningsvillkoren för Helleniska Republiken och anpassningarna av fördragen (EGT L 291, 1979, s. 17, nedan kallad anslutningsakten) skulle Republiken Grekland före den 1 januari 1981 genomföra de åtgärder som var nödvändiga för att följa bestämmelserna i direktiven 75/442 och 78/139.

Domen i målet kommissionen mot Grekland

- 11 I domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland slog domstolen fast att Republiken Grekland hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 4 och 6 i direktiv 75/442 och artiklarna 5 och 12 i direktiv 78/319.
- 12 Det framgår av denna dom att kommissionen, efter att ha fått kännedom om vissa problem beträffande det slutliga omhändertagandet av avfall i provinsen Chania på Kreta (Grekland), anmodade den grekiska regeringen att yttra sig över denna situation. Kommissionen begärde i första hand upplysningar om förekomsten av en offentlig avfallsdeponi vid vattenflödet Kouroupitos mynning.
- 13 Den grekiska regeringen svarade att den avsåg att stänga denna avfallsdeponi och att inrätta nya platser för deponering. Den angav emellertid att avfallet från provinsen Chania skulle fortsätta att deponeras i avfallsdeponin vid Kouroupitos

fram till augusti år 1988, i avvaktan på att arbetet med att färdigställa nödvändiga infrastrukturer på de nya platserna hade avslutats.

- 14 Kommissionen ansåg att detta svar var otillfredsställande och riktade en formell underrättelse till Republiken Grekland. Däri påstods att Republiken Grekland i strid med artikel 4 i direktiv 75/442 och artikel 5 i direktiv 78/319 inte hade vidtagit några som helst åtgärder för att det omtvistade avfallet skulle omhändertas slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön. Kommissionen konstaterade för övrigt att Grekland inte hade utarbetat vare sig den plan för slutligt omhändertagande som föreskrevs i artikel 6 i direktiv 75/442 eller det program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall som avses i artikel 12 i direktiv 78/319. Den tillade att Grekland inte hade vidtagit någon av de åtgärder för slutligt omhändertagande som krävs enligt artikel 7 i direktiv 75/442. Slutsatsen var att Republiken Grekland hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 4, 5, 6, 7 och 13 i direktiv 75/442 och artiklarna 5, 6, 12 och 21 i direktiv 78/319.
- 15 I svaret på denna skrivelse anförde de grekiska myndigheterna det motstånd mot projektet att inrätta nya platser för deponering av avfall under jord som fanns bland befolkningen i Chania, och att myndigheterna därför planerade att på medellång sikt skapa platser för avfallsdeponering under jord på mindre orter och på längre sikt förbränna och återvinna soporna.
- 16 Den 5 mars 1990 sände kommissionen ett motiverat yttrande som delgavs Republiken Grekland. Kommissionen angav däri att den ansåg att de grekiska myndigheterna inte hade uppfyllt sina skyldigheter enligt fördraget, eftersom de fortfarande var i färd med förberedelserna inför de åtgärder som var nödvändiga för att följa direktiven 75/442 och 78/319 i regionen Chania.
- 17 I den talan om fördragsbrott som kommissionen väckte mot Republiken Grekland gjordes gällande att de grekiska myndigheterna inte hade vidtagit några åtgärder för att säkerställa att avfallet i regionen Chania omhändertas

slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön. Kommissionen tillade att de behöriga myndigheterna inte hade antagit någon som helst bestämmelse för att genomföra en verklig plan, som på grundval av ett tidsschema skulle leda till en fullgod hantering av avfallet i denna region. Kommissionen framförde samma kritik beträffande giftigt och annat farligt avfall i regionen, beträffande vilket de grekiska myndigheterna inte heller hade vidtagit lämpliga åtgärder eller antagit program för det slutliga omhändertagandet.

18 Republiken Grekland invände att ett flertal studier hade genomförts under åren 1989 till 1991 beträffande hantering och återvinning av avfall i regionen Chania. Genomförandet av det planerade programmet hade emellertid skjutits upp på grund av motståndet från den lokala befolkningen.

19 I punkt 21 i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland konstaterade domstolen att direktiven 75/442 och 78/319 enligt artikel 145 i anslutningsakten skulle ha genomförts i Grekland senast den 1 januari 1981. Domstolen erinrade dessutom om att det av fast rättspraxis följer att en medlemsstat inte kan åberopa interna förhållanden, såsom exempelvis tillämpningssvårigheter som uppkommer vid genomförandet av en gemenskapsrättsakt, för att underlåta att iaktta skyldigheter och tidsfrister som följer av gemenskapsrättsliga normer.

20 Följaktligen fastslog domstolen följande:

”Genom att inte ha vidtagit de åtgärder som krävs för att säkerställa att avfall och giftigt och annat farligt avfall i regionen Chania omhändertas slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön och genom att inte för denna region ha upprättat planer och program för slutligt omhändertagande av avfall och giftigt och annat farligt avfall, har Republiken Grekland underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 4 och 6 i rådets direktiv 75/442/EEG

av den 15 juli 1975 om avfall och artiklarna 5 och 12 i rådets direktiv 78/319/EEG av den 20 mars 1978 om giftigt och annat farligt avfall.”

Det administrativa förfarandet

- 21 I avsaknad av uppgifter om de åtgärder som vidtagits för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, påminde kommissionen, genom en skrivelse av den 11 oktober 1993 till de grekiska myndigheterna, om att Republiken Grekland befunnits skyldig till fördragsbrott och underströk att kommissionen inte hade underrättats om att några åtgärder hade vidtagits i syfte att följa domen.
- 22 Genom skrivelse av den 24 augusti 1994 underrättade den grekiska regeringen kommissionen om att det organ som var behörigt i fråga om avfallshantering på lokal nivå hade erhållit ”preliminärt tillstånd” beträffande två platser för deponering av avfall under jord i Kopinadi och i Vardia. Studier för bedömningen av inverkan på miljön pågick i enlighet med den nationella lagstiftning som antagits för att införliva rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (EGT L 175, s. 40; svensk specialutgåva, område 15, volym 6, s. 226) och skulle vara avslutade i slutet av år 1994. När detta förfarande avslutats skulle det behöriga organet börja utarbeta den slutliga studien beträffande konstruktionen, igångsättandet, övervakningen och saneringen av den av de två platser som föreföll mest lämplig.
- 23 Kommissionen erhöll inga ytterligare upplysningar från den grekiska regeringen och beslutade att inleda det förfarande som föreskrivs i artikel 171.2 i fördraget. Den 21 september 1995 anmodade kommissionen den grekiska regeringen att inom en frist om två månader ge in sina synpunkter beträffande underlåtenheten att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

- 24 Genom en skrivelse av den 14 december 1995 uppgav den grekiska regeringen för kommissionen att prefekturrådet för regionen Chania hade valt ut en plats för deponering av avfall och att programmet för slutligt omhändertagande av avfall följaktligen skulle genomföras.
- 25 Kommissionen ansåg att det av detta svar klart framgick att de grekiska myndigheterna, fyra år efter domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, fortfarande inte hade vidtagit de åtgärder som krävdes för att följa domen, att antagandet av genomförandeåtgärderna ännu befann sig på planeringsstadiet och att planerna eller programmen för slutligt omhändertagande av avfall fortfarande inte kunde genomföras. Enligt kommissionen fortsatte således avfallet att deponeras i Kouroupitos, vilket utgjorde en fara för människors hälsa och skadade miljön.
- 26 I ett motiverat yttrande av den 6 augusti 1996 konstaterade kommissionen att Republiken Grekland, genom att inte ha vidtagit de åtgärder som oundgängligen krävs för att följa domstolens dom i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland och, särskilt, genom att fortfarande varken ha upprättat eller genomfört de planer och program som är nödvändiga för att slutligt omhänderta avfall och giftigt och annat farligt avfall i den berörda regionen utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt fördraget.
- 27 Med tillämpning av artikel 171.2 i fördraget anmodade kommissionen Republiken Grekland att vidta nödvändiga åtgärder för att rätta sig efter det motiverade yttrandet inom en frist på två månader från och med delgivningen av detsamma. Kommissionen uppmärksammade vidare de grekiska myndigheterna på möjligheten av ett vitesföreläggande för det fall Republiken Grekland underlät att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland. Vitesbeloppet som yrkas vid domstolen med stöd av artikel 171.2 i fördraget skulle bestämmas av kommissionen mot bakgrund av omständigheterna vid tidpunkten för talans väckande.

28 I sitt svar av den 11 november 1996 nämnde de grekiska myndigheterna en nationell avfallshanteringsplan, där ansvaret för genomförande vilade på prefektoral och regional nivå och för vilken nödvändiga anslag var tillgängliga och tagna i anspråk. När det gällde den regionala avfallshanteringsplanen för provinsen Chania, angav de grekiska myndigheterna att den bestod i att genomföra ett övergripande program för hantering som omfattade:

— källsortering av avfall,

— konstruktion och tagande i drift av en mekanisk återvinningsanläggning,

— iordningställande och tagande i drift av en plats för deponering av avfall under jord,

— ett program för iordningställande och sanering av regionen på grund av det okontrollerade slutliga omhändertagandet av avfall som skett i deponin vid Kouroupitos.

29 Vad avser det avfall som deponerats i Kouroupitos uppgav de grekiska myndigheterna att de vidtagit konkreta åtgärder för att lösa de lokala problemen i syfte att slutgiltigt lösa frågan om denna plats för vilken särskilda program för avfallshantering hade utarbetats.

30 Vad beträffar hanteringen av giftigt och annat farligt avfall och, i synnerhet, sjukhusavfall förklarade de grekiska myndigheterna att de förberedde en rad åtgärder för finansiering av studier och utförande av arbeten beträffande avfallshanteringen och, i synnerhet, att prefektoren i provinsen Chania hade vidtagit nödvändiga åtgärder för att bygga en mekanisk återvinningsanläggning

och för att anlägga en plats för deponering av avfall under jord. Enligt de behöriga myndigheterna skulle detta program, när det genomförts, lösa problemet med Kouroupitos och reglera avfallshanteringen i regionen Chania.

- 31 Genom skrivelse av den 28 augusti 1997 lämnade de grekiska myndigheterna kompletterande upplysningar beträffande de framsteg som gjorts när det gällde avfallshanteringen i provinsen Chania. De angav särskilt att det preliminära tillståndet för den plats som valts för deponering av avfall under jord hade beviljats och att studien beträffande inverkan på miljön av anläggningen för återvinning och kompostering av avfall hade avslutats i likhet med det första ledet i ett selektivt internationellt anbudsförfarande.
- 32 Kommissionen ansåg inte att dessa svar var tillfredsställande. Den ansåg att åtgärderna för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland fortfarande inte hade genomförts och beslutade följaktligen att väcka denna talan.

Parternas yrkanden

- 33 Kommissionen har yrkat att domstolen skall fastställa att Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 171 i fördraget, förplikta Grekland att betala ett vite till ett belopp av 24 600 euro för varje dag som löper utan att de åtgärder vidtas som är nödvändiga för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland samt förplikta Grekland att ersätta rättegångskostnaderna.
- 34 Genom beslut av domstolens ordförande den 29 september 1998 tilläts Förenade kungariket att intervensera till stöd för kommissionens yrkanden. Förenade kungariket har emellertid inte framställt några yrkanden.

- 35 Den grekiska regeringen har yrkat att domstolen i första hand skall avvisa eller ogilla talan och förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna. I andra hand har denna regering yrkat att domstolen skall fastställa vitesbeloppet på grundval av koefficienter för svårighetsgrad och varaktighet som är mer förmånliga för Republiken Grekland än de som använts av kommissionen och med hänsyn tagen till den grad av överensstämmelse som Republiken Grekland har uppnått när det gäller att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

Upptagande till sakprövning

- 36 Republiken Grekland har, med åberopande av dom av den 3 mars 1982 i mål 14/81, Alpha Steel mot kommissionen, REG 1982, s. 749, punkt 28, av den 13 november 1990 i mål C-331/88, Fedesa m.fl., REG 1990, s. I-4023, punkt 42, och generaladvokaten Fennellys förslag till avgörande i mål C-334/94, kommissionen mot Frankrike (dom av den 7 mars 1996, REG 1996, s. I-1307) samt med åberopande av viss doktrin, gjort gällande att talan inte kan tas upp till sakprövning på den grunden att artikel 171.2 i fördraget, som är ett resultat av fördraget om den Europeiska unionen, trädde i kraft den 1 november 1993, efter det att förfarandet enligt artikel 171 i fördraget inleddes beträffande underlåtenheten att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.
- 37 Artikel 171.2 i fördraget föreskriver nämligen sanktioner för medlemsstaterna som är mycket betungande och utgör följaktligen en strängare och mer ingripande bestämmelse som i princip inte skall kunna tillämpas retroaktivt.
- 38 Förfarandet avseende underlåtenheten att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland inleddes emellertid den 11 oktober 1993 när kommissionen, efter att inte ha erhållit några upplysningar beträffande verkställandet av denna dom, vände sig till de grekiska myndigheterna för att påminna dem om att Republiken Grekland hade dömts till ansvar genom den domen och för att fastställa en frist inom vilken de skulle underrätta kommissionen om de åtgärder som vidtagits för att rätta sig efter detta domslut.

- 39 Den grekiska regeringen har anfört att böterna, trots att de avser framtiden och inte förfluten tid och inte tillämpas retroaktivt, innehåller ett mått av retroaktivitet. Förfarandet enligt artikel 171.2 i fördraget förutsätter på grund av sin utformning att det förflutna tas i beaktande och att beräkningen av böterna grundas på omständigheter och kriterier som syftar tillbaka på handlingar som begåtts i det förflutna. Kommissionen försöker bestraffa ett tidigare handlande, samtidigt som den försöker uppnå ett mera avlägset mål, vilket består i att i framtiden undvika att den "olydiga" medlemsstaten "återfaller".
- 40 Kommissionen har invänt att det inte har förekommit någon som helst retroaktiv tillämpning av artikel 171.2 i fördraget. Förevarande talan skiljer sig från det ovan nämnda målet kommissionen mot Frankrike på så vis att samtliga led i förfarandet har inträffat i tiden efter ikraftträdandet av fördraget om den Europeiska unionen.
- 41 För övrigt är det inte heller fråga om en retroaktiv tillämpning av sanktionerna. Det vite som kommissionen har föreslagit kan inte betraktas som en straffsanktion, eftersom det åläggs för att påverka ett framtida handlande.
- 42 Domstolen konstaterar i detta avseende endast att samtliga led i det administrativa förfarandet, och särskilt den formella underrättelsen som är daterad den 21 september 1995, ligger i tiden efter ikraftträdandet av fördraget om den Europeiska unionen. Den skrivelse av den 11 oktober 1993 till vilken den grekiska regeringen har hänvisat utgör nämligen inte del av detta förfarande. När det vidare gäller den grekiska regeringens argument beträffande det förhållandet att omständigheter och kriterier som syftar tillbaka på det förflutna beaktas när vitesbeloppet fastställs, är detta i huvudsak en fråga som ingår i sakprövningen och särskilt beträffande ändamålet med det vite som avses i artikel 171.2 i fördraget.

- 43 Den grekiska regeringens invändning om rättegångshinder skall under dessa omständigheter inte vinna bifall.

Prövning i sak

- 44 Inledningsvis skall det undersökas huruvida de skyldigheter som ålåg Republiken Grekland enligt artiklarna 4 och 6 i direktiv 75/442 och artiklarna 5 och 12 i direktiv 78/319 kvarstår på gemenskapsrättens nuvarande stadium.

- 45 Domstolen erinrar i detta avseende om att direktiv 75/442 väsentligt ändrats genom rådets direktiv 91/156/EEG av den 18 mars 1991 (EGT L 78, s. 32; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 66). Det framgår av artikel 1 i direktiv 91/156 att artiklarna 1—12 i direktiv 75/442 har ersatts av artiklarna 1—18 och att tre bilagor har tillkommit.

- 46 Direktiv 78/319 har upphävts med verkan från och med den 12 december 1993 och ersatts av rådets direktiv 91/689/EEG av den 12 december 1991 om farligt avfall (EGT L 377, s. 20; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 199). Genom rådets direktiv 94/31/EG av den 27 juni 1994 om ändring av direktiv 91/689 (EGT L 168, s. 28; svensk specialutgåva, område 15, volym 13, s. 200) sköts upphävandet av direktiv 78/319 upp till den 27 juni 1995.

- 47 Det framgår vid en jämförelse av dessa bestämmelser, att direktiv 75/442 i ändrad lydelse innebär en förstärkning av vissa bestämmelser i direktiv 75/442 (dom av den 9 november 1999 i mål C-365/97, kommissionen mot Italien, REG 1999, s. I-7773, punkt 37). Medlemsstaternas skyldigheter enligt artikel 4 i direktiv 75/442 föreligger således fortfarande i enlighet med artikel 4 första stycket direktiv 75/442 i ändrad lydelse (domen av den 9 november 1999 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 61). När det gäller skyldigheten att upprätta planer för det slutliga omhändertagandet av avfall

som föreskrivs i artikel 6 i direktiv 75/442, motsvaras denna skyldighet numera av den skyldighet att upprätta avfallshanteringsplaner som föreskrivs i artikel 7 i direktiv 75/442 i ändrad lydelse.

- 48 På samma sätt kvarstår medlemsstaternas skyldigheter enligt artikel 5 i direktiv 78/319 genom artikel 4 i direktiv 75/442 i ändrad lydelse. För det första anges numera skyldigheten att slutligt omhänderta giftigt och annat farligt avfall utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, som föreskrevs i artikel 5.1 i direktiv 78/319, i artikel 4 första stycket i direktiv 75/442 i ändrad lydelse, vilken är tillämplig på farligt avfall med stöd av artikel 1.2 i direktiv 91/689.
- 49 För det andra föreskrevs i artikel 5.2 i direktiv 78/319 en precis skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att förbud gäller mot att överge giftigt och annat farligt avfall samt mot att släppa ut, deponera eller transportera det utan kontroll eller att skicka det till andra anläggningar, verksamheter eller företag än sådana som avses i artikel 9.1 i samma direktiv. Denna skyldighet anges numera i artikel 4 andra stycket i direktiv 75/442 i ändrad lydelse.
- 50 När det gäller den skyldighet som föreskrevs i artikel 12 i direktiv 78/319 att upprätta planer för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall och hålla dem aktuella, motsvaras denna av skyldigheten att utarbeta planer för hanteringen av farligt avfall som föreskrivs i artikel 6.1 i direktiv 91/689.
- 51 Härav följer att de skyldigheter som ålåg Republiken Grekland enligt artiklarna 4 och 6 i direktiv 75/442 och artiklarna 5 och 12 i direktiv 78/319 kvarstår på gemenskapsrättens nuvarande stadium.

Omfattningen av de skyldigheter som det fördragsbrott avsåg som fastställdes i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland

- 52 Kommissionen har gjort gällande att Republiken Grekland skulle ha uppfyllt den skyldighet att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland som åligger den enligt artikel 171 i fördraget, om den hade utarbetat och genomfört de planer och program som föreskrivs i artikel 6 i direktiv 75/442 och i artikel 12 i direktiv 78/319. Enligt kommissionen uppfylls skyldigheterna enligt artiklarna 4 och 6 i direktiv 75/442 och artiklarna 5 och 12 i direktiv 78/319 endast när de planer och program som föreskrivs i dessa direktiv har antagits och faktiskt genomförts.
- 53 Av de upplysningar som lämnats av den grekiska regeringen framgår emellertid att den plan för slutligt omhändertagande av avfall som krävs enligt artikel 6 i direktiv 75/442 och det program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall som föreskrivs i artikel 12 i direktiv 78/319 fortfarande befann sig på planeringsstadiet och att Kourouпитos fortsatte att tjäna som plats för okontrollerat slutligt omhändertagande av avfallet i regionen Chania.
- 54 Den grekiska regeringen har anfört att en medlemsstat mycket väl kan utarbeta och till kommissionen anmäla de planer och program som föreskrivs i artikel 6 i direktiv 75/442 och artikel 12 i direktiv 78/319, utan att den därmed har vidtagit de åtgärder som oundgängligen krävs enligt artikel 4 i direktiv 75/442 och artikel 5 i direktiv 78/319. Omvänt kan en medlemsstat ha vidtagit de åtgärder som oundgängligen krävs enligt artikel 4 i direktiv 75/442 och artikel 5 i direktiv 78/319, utan att den för den skull har utarbetat och anmält de planer och program som föreskrivs i artikel 6 i direktiv 75/442 och artikel 12 i direktiv 78/319. I det senare fallet omfattar fördragsbrottet enbart de sistnämnda bestämmelserna.
- 55 Domstolen understryker att även om artikel 4 i direktiv 75/442 inte anger det konkreta innehållet i de åtgärder som skall vidtas för att säkerställa att avfall omhändertas slutligt utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön,

binder den inte desto mindre medlemsstaten vid den målsättning som skall uppnås samtidigt som den ger medlemsstaterna ett utrymme för skönsmässig bedömning vid bestämningen av huruvida sådana åtgärder är nödvändiga eller inte (domen av den 9 november 1999 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 67).

- 56 Domstolen har således slagit fast att en betydande miljöförstöring under en längre tid, utan att behöriga myndigheter ingriper, i princip innebär att den berörda medlemsstaten har överskridit det utrymme för skönsmässig bedömning som den ges genom bestämmelsen (domen av den 9 november 1999 i det ovannämnda målet kommissionen mot Italien, punkt 68).
- 57 Samma analys kan användas när det gäller artikel 5 i direktiv 78/319.
- 58 Dessutom kan det konstateras att de skyldigheter som följer av artikel 4 i direktiv 75/442 och artikel 5 i direktiv 78/319 är självständiga i förhållande till de mera precisa skyldigheter som återfinns i artiklarna 5—11 i direktiv 75/442 när det gäller planering, övervakning och kontroll av åtgärder för slutligt omhändertagande av avfall och i artikel 12 i direktiv 78/319 när det gäller slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall. Så är även fallet beträffande motsvarande skyldigheter enligt direktiv 75/442 i ändrad lydelse och enligt direktiv 91/689.
- 59 För att avgöra huruvida Republiken Grekland har iakttagit sin skyldighet att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, måste det därför i tur och ordning kontrolleras att var och en av de skyldigheter som Grekland enligt domen underlåtit att fullgöra, har uppfyllts sedan dess, eftersom dessa skyldigheter är oberoende i förhållande till varandra.

Huruvida de skyldigheter som följer av artikel 171.1 i fördraget har uppfyllts

- 60 Till sitt försvar har den grekiska regeringen gjort gällande att mängden avfall som fortsätter att slängas ut i den ravin där Kouroupitos rinner fram har minskat väsentligt, eftersom, för det första, en del av avfallet deponeras under jord på lämpliga platser i de fyra underprefekturerna i provinsen Chania (Sfakia, Kalyves, Selino och Kissamo) och, för det andra, ett system för sortering och återvinning av papper har införts.
- 61 Sedan år 1996 deponeras inte heller giftigt och annat farligt avfall från den amerikanska militärbasen Souda i Kouroupitos-ravinen utan överlämnas till ett privat företag som sänder det till utlandet för behandling. Detta är även fallet beträffande sjukhusavfallet, som lastas på ett specialfordon och lagras i kylrum till dess det förbränns genom pyrolys. När det gäller kolvätessedimenten har den grekiska regeringen försäkrat att dessa lagras på lämpligt ställe till dess de sänds utomlands. Spilloljor sänds till provinsadministrationen i Chania för vidaretransport till en anläggning för regenerering. Innehållet i septiska tankar går inte längre ut direkt i Kouroupitos, eftersom en biologisk reningsanläggning har uppförts i regionen Chania.
- 62 Domstolen erinrar inledningsvis om att kommissionen ursprungligen, den 22 september 1987, tog emot ett klagomål beträffande okontrollerat utsläpp av avfall från merparten av kommunerna i provinsen Chania, vid vattenflödet Kouroupitos mynning på halvön Akrotiri. Bland detta avskräde fanns avfall från militärbaser i området, från sjukhus och kliniker samt restprodukter från saltfabriker, fågeluppfödningssanläggningar, slakterier och från samtliga industrianläggningar i området.
- 63 Av rapporten "Environmental impact of uncontrolled solid waste combustion in the Kouroupitos' Ravine, Crete" (Miljöpåverkan av okontrollerad förbränning av fast avfall i Kouroupitos-ravinen på Kreta), sammanställd i juni 1996 av

avdelningen för teknik och miljöförvaltning vid tekniska högskolan på Kreta i samarbete med Institutet för kemisk ekologi i München, som getts in av den grekiska regeringen, framgår följande:

”... Fast avfall omhändertas slutligt i Kouroupitos-ravinen, omkring 30 km väster om Chania, på Akrotiri-halvön. Avfallet slängs utan försiktighetsåtgärder ner i ravinen från ravinens kant, på ett avstånd av 200 meter från havet. Avfallet brinner sedan 10 år utan att det går att bemästra elden, eftersom förbränningen hålls vid liv på grund av den höga halten av organiskt material. Detta olämpliga sätt att omhänderta avfall, i kombination med den okontrollerade förbränningen av fast avfall, har resulterat i en miljöfarlig situation, eftersom lakvatten från deponin rinner ut i havet och restprodukterna från förbränningen sprider sig såväl i marken som i havet.”

- 64 När det för det första gäller uppfyllandet av den skyldighet att slutligt omhänderta avfall utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön som föreskrivs i artikel 4 i direktiv 75/442, har den grekiska regeringen inte bestritt att fast avfall, särskilt hushållssopor, fortfarande slängs ut i Kouroupitos.
- 65 Det framgår nämligen av skrivelser från prefekturen i Chania till miljöministeriet av den 7 maj och den 18 augusti 1998, som den grekiska regeringen har gett in, att det mesta av avfallet fortfarande på ett okontrollerat och olagligt sätt hamnar i Kouroupitos-ravinen, som i dag tar emot allt hushållsavfall från tätbebyggelsen i Chania.
- 66 Den grekiska regeringen har i sin duplik medgett att ”under alla omständigheter är det endast en slutgiltig lösning på problemet som kan anses fullt tillfredsställande, det vill säga att avfallsdeponering i Kouroupitos upphör och att ett modernt, regelrätt och effektivt system införs”.

- 67 För övrigt framgår det av punkt 10 i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland att den grekiska regeringen redan den 15 mars 1988 svarade kommissionen att den skulle stänga denna deponi efter augusti månad 1988 och skapa nya platser för deponering.
- 68 Det kan konstateras att så ännu inte har skett.
- 69 De behöriga myndigheterna, som har planerat att på platsen "Strongylo Kefali" i kommunen Chordakios anlägga och driva en fabrik för mekanisk återvinning och kompostering samt en plats för deponering av avfall under jord, har visserligen enligt den grekiska regeringen stött på motstånd från de enskilda som berörs, vilka har gett in klagomål till behöriga administrativa myndigheter och väckt talan i behörig domstol mot de administrativa besluten beträffande placeringen av dessa två anläggningar.
- 70 Som det redan erinrades om i punkt 21 i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland följer det emellertid av fast rättspraxis att en medlemsstat inte kan åberopa interna förhållanden, såsom exempelvis tillämpningssvårigheter som uppkommer vid genomförandet av en gemenskapsrättsakt, som grund för att underlåta att iaktta skyldigheter och tidsfrister som följer av gemenskapsrättsliga normer.
- 71 Domstolen konstaterar följaktligen att Republiken Grekland inte har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, eftersom den fortfarande inte uppfyller de skyldigheter som ankommer på den enligt artikel 4 i direktiv 75/442, när det gäller att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att avfall omhändertas slutligt i regionen Chania utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön.

- 72 När det för det andra gäller uppfyllandet av den skyldighet att slutligt omhänderta giftigt och annat farligt avfall utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön som föreskrivs i artikel 5 i direktiv 78/319, kan det konstateras att den grekiska regeringens påstående att giftigt och annat farligt avfall sedan år 1996 inte längre töms ut i Kouroupitos vinner stöd av handlingarna i målet. Kommissionen har endast delvis bestritt detta påstående och medgett att mängden giftigt och annat farligt avfall har minskat.
- 73 Under sådana omständigheter kan det konstateras att det ankommer på kommissionen att inom ramen för detta förfarande förse domstolen med de uppgifter den behöver för att kunna bedöma i vilken utsträckning en medlemsstat har följt en fördragsbrottsdom.
- 74 Eftersom domstolen inte förfogar över sådana uppgifter kan det inte anses visat att Republiken Grekland inte helt och hållet har uppfyllt sin skyldighet att slutligt omhänderta giftigt och annat farligt avfall i regionen Chania på ett sätt som är förenligt med bestämmelserna i artikel 5 i direktiv 78/319.
- 75 När det för det tredje gäller uppfyllandet av skyldigheten att upprätta planer för slutligt omhändertagande och att upprätta program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall och hålla dem aktuella i enlighet med artikel 6 i direktiv 75/442 respektive artikel 12 i direktiv 78/319, skall det påpekas att en medlemsstats skyldighet att upprätta ett övergripande program för att uppnå vissa mål enligt domstolens rättspraxis inte uppfylls genom enstaka faktiska åtgärder eller genom ofullständiga regelverk (dom av den 28 maj 1998 i mål C-298/97, kommissionen mot Spanien, REG 1998, s. I-3301, punkt 16).
- 76 I motsats till vad den grekiska regeringen hävdar kan nämligen inte ett regelverk eller konkreta åtgärder som endast består av ett antal sporadiska normativa åtgärder, som inte kan utgöra ett organiserat och sammanhängande system för

slutligt omhändertagande av avfall och giftigt och annat farligt avfall, anses vara sådana planer och program som medlemsstaterna är skyldiga att anta enligt artikel 6 i direktiv 75/442 och artikel 12 i direktiv 78/319 (se analogivis dom av den 25 november 1998 i mål C-214/96, kommissionen mot Spanien, REG 1998, s. I-7661, punkt 30).

77 Domstolen konstaterar följaktligen att Republiken Grekland inte heller har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland i så måtto att den fortfarande underlåter att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 6 i direktiv 75/442 och artikel 12 i direktiv 78/319 vad avser upprättande av planer för slutligt omhändertagande av avfall och program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall.

78 Mot bakgrund av vad ovan anförts konstaterar domstolen att Republiken Grekland inte har genomfört alla de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland och har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 171 i fördraget, genom att inte ha vidtagit de åtgärder som krävs för att säkerställa att avfall omhändertas slutligt i regionen Chania utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, i enlighet med artikel 4 i direktiv 75/442, och genom att inte för denna region ha upprättat planer för slutligt omhändertagande av avfall, i enlighet med artikel 6 i direktiv 75/442, och program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall, i enlighet med artikel 12 i direktiv 78/319.

Fastställande av vite

79 Kommissionen har genom att grunda sig på den beräkningsmetod som fastställts i dess meddelanden 96/C 242/07 av den 21 augusti 1996 om genomförandet av artikel 171 i EG-fördraget (EGT C 242, s. 6) och 97/C 63/02 av den 28 februari 1997 om metoden för beräkning av vite enligt artikel 171 i EG-fördraget (EGT C 63, s. 2) föreslagit att domstolen skall förelägga ett vite till ett belopp av 24 600 euro som sanktion för varje dags försening med att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, från och med delgivningen

av denna dom och fram till dess underlåtenheten upphör. Kommissionen anser att en penningssanktion i form av vite utgör det lämpligaste sättet för att så snabbt som möjligt uppnå överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

- 80 Den grekiska regeringen har yrkat att domstolen skall fastställa vitesbeloppet på grundval av koefficienter som, beträffande svårighetsgrad och varaktighet, är mer förmånliga för Republiken Grekland än dem som använts av kommissionen. Den har gjort gällande att koefficienten för överträdelsens varaktighet, som kommissionen ensidigt fastställt utan att ta hänsyn till i vilken utsträckning domen har följts, inte återspeglar den verkliga situationen och är oberättigad i förhållande till Republiken Grekland. Även om kommissionen har ett utrymme för skönsmässig bedömning som ger den rätt att fastställa koefficienter för svårighetsgrad, varaktighet och medlemstaternas betalningsförmåga, utan deras samtycke, ankommer det enligt den grekiska regeringen uteslutande på domstolen att bedöma vad som är berättigat, proportionerligt och skäligt.
- 81 Domstolen erinrar om att det i artikel 171.1 i fördraget föreskrivs att, om domstolen finner att en medlemsstat har underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt fördraget, denna stat skall vidta de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom.
- 82 I artikel 171 i fördraget föreskrivs ingen tidsfrist inom vilken en dom skall följas. Av hänsyn till vikten av omedelbar och enhetlig tillämpning av gemenskapsrätten krävs det emellertid enligt fast rättspraxis att åtgärder för att följa en dom vidtas omedelbart och slutförs snarast möjligt (dom av den 6 november 1985 i mål 131/84, kommissionen mot Italien, REG 1985, s. 3531, punkt 7, av den 13 juli 1988 i mål 169/87, kommissionen mot Frankrike, REG 1988, s. 4093, punkt 14, och av den 7 mars 1996 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 31).

- 83 Om den berörda medlemsstaten underlåter att vidta de åtgärder som krävs för att följa domen inom den tidsfrist som kommissionen bestämt i det motiverade yttrande den avgett med stöd av artikel 171.2 första stycket i fördraget, får kommissionen väcka talan vid domstolen. Enligt artikel 171.2 andra stycket i fördraget skall kommissionen därvid ange det standardbelopp eller det vite som den med hänsyn till omständigheterna anser det lämpligt att den berörda medlemsstaten skall betala.
- 84 Eftersom fördraget saknar bestämmelser i detta avseende, skall kommissionen anses ha rätt att anta riktlinjer som syftar till att fastställa regler för beräkning av det standardbelopp eller det vite den avser att föreslå för domstolen, i synnerhet för att säkerställa att medlemsstaterna behandlas lika.
- 85 I detta avseende föreskrivs i det ovannämnda meddelandet 96/C 242/07 särskilt att fastställandet av bötes- eller vitesbeloppet bör vägledas av själva målsättningen med detta medel, det vill säga att garantera den effektiva tillämpningen av gemenskapsrätten. Kommissionen anser således att beloppet bör beräknas med hänsyn till tre grundläggande kriterier, nämligen överträdelsens svårighetsgrad, överträdelsens varaktighet och behovet av en avskräckande sanktion för att undvika upprepning.
- 86 I meddelandet 97/C 63/02 anges de matematiska variabler som används för att beräkna ett vitesbelopp, nämligen ett enhetligt basbelopp, en koefficient för svårighetsgrad, en koefficient för varaktighet samt en faktor som är avsedd att återspegla en medlemsstats betalningsförmåga. Härvid skall också beaktas att vitet samtidigt skall vara proportionerligt och avskräckande och beräknas med utgångspunkt i medlemsstaternas bruttonationalinkomster och röstviktningen i rådet.
- 87 Dessa vägledande regler som anger hur kommissionen kommer att handla bidrar till att säkerställa insyn, förutsebarhet och rättssäkerhet vad gäller kommissio-

nens handlande och syftar till att de vitesbelopp som den avser föreslå skall vara proportionerliga.

- 88 Kommissionens förslag att man skall ta hänsyn både till den berörda medlemsstatens bruttonationalinkomst och antalet röster den har i rådet förefaller i detta hänseende relevant, eftersom detta avspeglar denna medlemsstats betalningsförmåga samtidigt som man behåller en rimlig spännvidd mellan de olika medlemsstaterna.
- 89 Det skall understrykas att kommissionens förslag inte är bindande för domstolen. Enligt ordalydelsen i artikel 171.2 tredje stycket i fördraget kan domstolen nämligen "[o]m [den] finner att den berörda medlemsstaten har underlåtit att efterkomma dess dom... förelägga staten att betala ett standardbelopp eller ett vite". Förslagen utgör emellertid en användbar referenspunkt.
- 90 För det första, eftersom huvudsyftet med vitet är att medlemsstaten så snabbt som möjligt skall upphöra att bryta mot fördraget, skall nämligen vitets belopp fastställas på ett sätt som gör att det är anpassat till omständigheterna och proportionerligt, såväl i förhållande till den konstaterade underlåtenheten som i förhållande till den berörda medlemsstatens betalningsförmåga.
- 91 För det andra kan kravet på skyndsamhet när det gäller den berörda medlemsstatens uppfyllande av sina skyldigheter variera beroende på underlåtenhetens art.
- 92 Med denna utgångspunkt, och såsom kommissionen har föreslagit, är de grundkriterier som skall beaktas för att säkerställa vitets tvingande karaktär i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av gemenskapsrätten, i princip, överträdelsens varaktighet, dess svårighetsgrad och den berörda med-

lemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier skall särskilt beaktas de konsekvenser underlåtenheten att följa domen har för privata och offentliga intressen samt hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter.

- 93 I det aktuella fallet kan det konstateras, mot bakgrund av karaktären hos de fall av underlåtenhet som är i fråga och som fortfarande pågår, att betalning av ett vite utgör det medel som är mest lämpat med hänsyn till omständigheterna.
- 94 När det gäller överträdelsernas svårighetsgrad och i synnerhet konsekvenserna av underlåtenheten att följa domen för privata och offentliga intressen, konstaterar domstolen att skyldigheten att slutligt omhänderta avfall utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön utgör en del av målsättningarna med gemenskapens miljöpolitik såsom denna följer av artikel 130r i EG-fördraget (nu artikel 174 EG i ändrad lydelse). Om den skyldighet som följer av artikel 4 i direktiv 75/442 inte iakttas, innebär detta — just på grund av denna skyldighets natur — en direkt risk för att människors hälsa sätts i fara och att miljön skadas, och det skall i förhållande till de andra skyldigheterna anses särskilt allvarligt.
- 95 Underlåtenheten att uppfylla de mera specifika skyldigheterna att upprätta en plan för slutligt omhändertagande av avfall och att upprätta program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall och hålla dem aktuella, som föreskrivs i artikel 6 i direktiv 75/442 respektive artikel 12 i direktiv 78/319, skall anses allvarlig eftersom uppfyllandet av dessa specifika skyldigheter utgör en nödvändig förutsättning för att helt och hållet uppnå de målsättningar som anges i artikel 4 i direktiv 75/442 och artikel 5 i direktiv 78/319.
- 96 I motsats till vad kommissionen har gjort gällande kan således det förhållandet att konkreta åtgärder har vidtagits för att minska mängden giftigt och annat farligt avfall, i enlighet med artikel 5 i direktiv 78/319, inte ha någon inverkan på bedömningen av svårighetsgraden i underlåtenheten att uppfylla skyldigheten att

upprätta program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall och att hålla dem aktuella enligt artikel 12 i direktiv 78/319.

- 97 Vidare skall det beaktas att det inte har visats att Republiken Grekland inte helt och hållet har uppfyllt sin skyldighet att slutligt omhänderta giftigt och annat farligt avfall i regionen Chania på ett sätt som är förenligt med bestämmelserna i artikel 5 i direktiv 78/319.
- 98 När det gäller överträdelsens varaktighet är det tillräckligt att konstatera att den är avsevärd, även om utgångspunkten är dagen för ikraftträdandet av fördraget om den Europeiska unionen och inte dagen för avkunnandet av domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.
- 99 Mot bakgrund av vad ovan anförts skall Republiken Grekland förpliktas att till kommissionen, på kontot "EG:s egna medel", betala ett vite om 20 000 euro för varje dag som löper utan att de åtgärder genomförs som krävs för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, från och med avkunnandet av denna dom och fram till dess Republiken Grekland har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

Rättegångskostnader

- 100 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Republiken Grekland skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Republiken Grekland i huvudsak har tappat målet, skall denna stat förpliktas att

ersätta rättegångskostnaderna. Förenade kungariket skall med tillämpning av artikel 69.4 i rättegångsreglerna bära sin egen rättegångskostnad.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

följande dom:

- 1) Republiken Grekland har inte genomfört alla de åtgärder som krävs för att följa domen av den 7 april 1992 i mål C-45/91, kommissionen mot Grekland, och har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 171 i EG-fördraget, genom att inte ha vidtagit de åtgärder som krävs för att säkerställa att avfall omhändertas slutligt i regionen Chania utan fara för människors hälsa och utan att skada miljön, i enlighet med artikel 4 i rådets direktiv 75/442/EEG av den 15 juli 1975 om avfall, och genom att inte för denna region ha upprättat planer för slutligt omhändertagande av avfall, i enlighet med artikel 6 i direktiv 75/442, och program för slutligt omhändertagande av giftigt och annat farligt avfall, i enlighet med artikel 12 i rådets direktiv 78/319/EEG av den 20 mars 1978 om giftigt och annat farligt avfall.
- 2) Republiken Grekland skall till Europeiska gemenskapernas kommission, på kontot "EG:s egna medel", betala ett vite om 20 000 euro för varje dag som

löper utan att de åtgärder genomförs som krävs för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, från och med avkunnandet av denna dom och fram till dess Republiken Grekland har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

- 3) Republiken Grekland skall ersätta rättegångskostnaderna.
- 4) Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland skall bära sin egen rättegångskostnad.

Rodríguez Iglesias	Moitinho de Almeida	Edward
Sevón		Schintgen
Kapteyn	Gulmann	Puissochet
Hirsch		Jann
Ragnemalm	Wathelet	Skouris

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 4 juli 2000.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare

Ordförande